

AZ ÉSZAK-KOREAI VÁLSÁGRÓL

VÁRNAI GERGELY

A KONFLIKTUS HÁTTERE

Korea a középkorban formailag Kína vazallusállama volt, gyakorlatilag azonban önálló állami életet élt. Ez a helyzet a 19. század végén változott meg, amikor Japán 1894-95-ben, a kínai-japán háború során legyőzte ellenfelét és felmondatta vele a vazallusi szerződést. Ezzel Korea nemzetközi jogilag függetlenné vált, lehetőséget adva Japánnak, hogy 1910-ben annektálja a félszigetet.

A második világháború során a szövetségesek fő céljuknak Németország és Japán legyőzését tartották, így Korea státuszának kérdése viszonylag későn, csak 1943 után kezdett körvonalazódni. A nagyhatalmak a kairói csúcstalálkozón kimondták, hogy „megfelelő időben szabadságot és függetlenséget biztosítanak Korea számára”, majd 1945-ben a potsdami értekezleten az amerikai és a szovjet delegáció megbeszélései alapján a 38. szélességi foknál elválasztották a két hadsereg operatív hadművelési területét, ezzel gyakorlatilag kialakítva a máig fennálló határokat.¹

1948-ban az északi ország részben, szovjet mintára Kim Ir Szen vezetésével kikiáltották a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságot, délen pedig amerikai fennhatóság alatt megalakult a Koreai Köztársaság. Ezt követően az amerikai és szovjet csapatok elhagyták a Koreai-félszigetet. Miután azonban mindkét kormány önmagát tartotta Korea egyetlen törvényes képviselőjének, a feszültség lépésről-lépésre fokozódott a két ország rész között. Végül Észak-Korea – Moszkva és Peking jóváhagyásával – 1950-ben váratlan támadást indított a Koreai Köztársaság ellen, a phenjani vezetés azonban nem számolt a – Kína kommunista hatalommá válása nyomán – Koreai-félsziget geopolitikai értékét felismerő Truman-adminisztráció gyors válaszlépésével. Az Amerikai Egyesült Államok az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé vitte az ügyet, mely agresszornak minősítette Észak-Koreát és felhatalmazta Washingtont a megfelelő ellenlépésekre. Az amerikai csapatok MacArthur tábornok vezetésével szálltak partra a déli ország részben és majdnem a kínai határig nyomták vissza az észak-koreai hadsereget. Ekkor

¹ Faludi Péter: A „koreai kérdés” eredetéről, Kül-Világ – a nemzetközi kapcsolatok folyóirata, I. évfolyam 2004/3 szám, www.kul-vilag.hu, 4.o.

azonban kínai „önkéntes” csapatok léptek harcba az északiak oldalán. A front 1951 nyarára nagyjából a 38. szélességi fok mentén stabilizálódott, a harcoló felek között pathhelyzet alakult ki. Végül Nehru indiai miniszterelnök közvetítésével sikerült fegyverszünetet kötni 1953. július 27-én Panmindzsonban (melyet Dél-Korea nem írt alá).²

A HIDEGHÁBORÚ IDŐSZAKA

A koreai háború befejezését követően az Amerikai Egyesült Államok a status quo fenntartása érdekében kölcsönös védelmi szerződést kötött Szöullal 1953-ban. Néhány évvel később, 1961-ben a Szovjetunió, Kína és Észak-Korea között is hasonló tartalmú egyezmény született. Ezekkel a lépésekkel a nagyhatalmak megerősítették jelenlétüket és érdekeltségeiket a Koreai-félszigeten.³

Dél-Korea gazdasága az Egyesült Államok támogatásával gyors fejlődésnek indult. Washington állandó katonai jelenléte mentesítette Szöult a nagyarányú hadikiadásoktól (ENSZ zászló alatt kb. 35-40000-es amerikai kontingens tartózkodott az ország területén, amely a legutóbbi időkhig nukleáris fegyverekkel is fel volt szerelve). Nagy jelentősége volt továbbá az amerikai hiteleknek, technológiáknak és szakértőknek, valamint a dél-koreai áruk kedvezményes piacra lépési feltételeinek az Egyesült Államok vonatkozásában. A vietnámi háború ugyancsak gazdasági fellendülést hozott az országnak: egyrészt komoly megrendeléseket jelentett a fejlődő ipar számára, másrészt dél-koreai csapatok is részt vettek a harcokban, melynek összes költséget az amerikaiak állták, kezdve a kiképzéstől a szállításon át egészen a hadsereg modernizációjáig. Ennek eredményeként Dél-Korea exportorientált ipari regionális hatalommá vált és a hetvenes évekre egyike lett a délkelet-ázsiai „kis tigriseknek”.⁴

Észak-Korea korántsem a délihez hasonló fejlődési utat járt be. Miután csatlakozott a „keleti tömbhöz”, a KGST országai és Kína nagyarányú segélyekben részesítettek, elsősorban tőkebefektetés, technológiaiimport és szakemberképzés formájában. Ennek eredményként Phenjan a 1960-as évek közepére már jobb gazdasági mutatókkal rendelkezett, mint Szöul. A vietnámi háború kitörése azonban az ország haderejének

² Diószegi István – Harsányi Iván – Németh István: 20. századi egyetemes történet, III. kötet, Korona Kiadó, Budapest, 2001, 142.o.

³ Az Amerikai Egyesült Államok fokozott távol-keleti tevékenységét elsősorban az amerikai kormányzat által rettegett „dominó elmélet” motiválta. Ennek alapján egy adott térség bármely államának kommunista országgá való átalakulása a szomszédos országok potenciális destabilizálódásával is járhat, végzetesen leszűkítve azzal az Amerikai Egyesült Államok regionális befolyását. Bár az elmélet később tévesnek bizonyult, a kor amerikai vezetőire mégis döntő befolyást gyakorolt. Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000, 310. o.

⁴ Diószegi István – Harsányi Iván – Németh István: I. m. 150. o.

növelésére ösztönözte az észak-koreai vezetést, mely a lakosság rohamos életszínvonal eséséhez vezetett.

A legnagyobb csapás mégis a hidegháború vége volt Phenjan számára. Bár Észak-Korea nagyfokú önállóságot élvezett mindkét kommunista nagyhatalommal szemben (a Szovjetuniótól és a Kínai Népköztársaságtól is), ugyanakkor a kommunista táborhoz való tartozás komoly gazdasági előnyöket, politikai szolidaritást, katonai biztonságot és „összertartozás tudatot” biztosított a phenjani vezetés számára. Ez a gazdasági-politikai szövetség gyökeresen megváltozott a Szovjetunió felbomlása és a Kínai Népköztársaság gazdasági és külpolitikai irányváltása nyomán. Észak-Korea kénytelen volt végignézni a két Németország egyesülését és Dél-Korea Oroszország és Kína általi elismerését. Továbbá az ország elvesztette exportpiacainak többségét és egy csapásra megszűnt a volt szocialista táborból történő kedvezményes nyersanyagszállítás is. Így például a Kínából érkező kőolajért kénytelen volt piaci áron devizával fizetni, amely az észak-koreai tervgazdaságot az összeomlás küszöbére juttatta. A tervutasításos gazdasági forma fenntartása és az erőltetett hadseregfejlesztés az 1990-es évekre már élelmezési válságot okozott. Nyugati elemzések szerint az éhen haltak száma 1995 és 1997 között akár 3 millió is lehetett.⁵

Phenjan a gazdasági válság enyhítése érdekében fokozni próbálta fegyvereladását, elsősorban a rakétatechnológia és a tömegpusztító fegyverekre vonatkozó ismeretek terén, valamint bekapcsolódott a globális kábítószer csempészetbe és a pénzhamisításba is.⁶ Részben ezen célok érdekében, nukleáris kutatóprogramját is újraindította.

AZ ÉSZAK-KOREAI ATOMPROGRAM

Észak-Korea nukleáris tevékenysége hosszú múltra tekint vissza. Már a koreai háború kitörése előtt érkeztek szovjet és kínai tudósok geológiai kutatások céljából, majd 1955-ben megállapodás született Moszkva és Phenjan között a nukleáris téren folytatandó együttműködésről, melynek keretében megindult az észak-koreai tudósok képzése. Az önálló nukleáris kutatások 1964-ben kezdődtek meg, amikor megépült a jongbjoni nukleáris kutatóközpont és a Pakcsong mellett elhelyezett kísérleti reaktor. A technológiai ismeretek bővülése néhány éven belül lehetővé tette egy második reaktor felépítését is.⁷

⁵ Maull, Hanns W.: Der Prozess der Entspannung auf der koreanischen Halbinsel, In: Jahrbuch für internationale Sicherheitspolitik 2001, Bundesministerium für Landesverteidigung, Wien, 2001, 37. o.

⁶ Köllner, Patrick: Nordkoreas Außen- und Sicherheitspolitik im Zeichen der Krisen, In: Asiens Zukunft, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2003, 3. o.

⁷ Zhu Ruichen: Az észak-koreai atomfegyverkezésről, Hadtudomány, 15. évfolyam (2005) 1. sz. www.zrinyi.zmne.hu/hulso/mhth/hadtudomany/2005/1/2005_1_9.html, 1. o.

A kommunista táboron belüli szakadás, a szovjet-kínai vetélkedés azonban lelassította a technológiai fejlődést. A Szovjetunió nem volt hajlandó átadni az atombomba titkát, mert attól tartott, hogy az a közben riválissá váló Kínához kerülhet. Peking, bár segítette az észak-koreai uránérc készletek feltérképezésében, sikeres atomrobbantási kísérlete után szintén ugyanilyen indokkal utasította el a nukleáris ismereteinek megosztását.

Az 1970-es évek végén a Koreai Népi Hadsereg és az Atomügyi Minisztérium felhatalmazást kapott az addigi ismertek gyakorlati alkalmazására, így a nukleáris tevékenységet folytató létesítmények, illetve az ezt szolgáló infrastruktúra fejlesztésére, valamint az urándúsításhoz és a hordozóeszközök létrehozásához szükséges technológia kialakítására. Ennek keretében megkezdődött egy 50 megawattos atomreaktor építése, továbbá döntés született egy másik, 200 megawattos reaktor megépítéséről is.⁸

Míndeközben a nagyhatalmak megegyezésre jutottak a nukleáris fegyverek korlátozásának kérdésében. 1968-ban az öt nagyhatalom (az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, a Szovjetunió és Kína) aláírta az atomsorompó-egyezményt, mely megtiltotta az atomfegyverek előállításához szükséges technológia továbbadását azzal nem rendelkező országok számára. Emellett az egyezmény kötelezte az aláíró, atomfegyverrel nem rendelkező országokat, hogy tegyék lehetővé az ENSZ Nemzetközi Atomenergia Ügynökség ellenőreinek vizsgálatát nukleáris létesítményeikben. Az atomsorompó egyezményt azóta 187 ország írta alá. 1996-ban született meg a teljes körű atomcsend-egyezmény, mely megtiltott mindenféle nukleáris kísérletet és bécsi központtal nemzetközi ellenőrzőállomást (International Monitoring System) hozott létre. Az új egyezményt szintén aláírta az öt nagyhatalom és további 166 ország.⁹

Észak-Korea 1985. december 12-én (szovjet nyomásra) aláírta az atomsorompó-szerződést és a Jongbjon melletti gázhűtéses reaktorát nemzetközi ellenőrzés alá helyezte. A szerződés ratifikálásra azonban csak 1991-ben került sor. Szintén ebben az évben kezdődtek tárgyalások Észak- és Dél-Korea között a félsziget atomfegyver-mentessé tételéről. A felek szerződésben vállaltak kötelezettséget arra, hogy nem gyártanak és alkalmaznak atomfegyvereket, és nem hoznak létre katonai célú nukleáris létesítményeket. Megállapodtak továbbá nukleáris tevékenységük kölcsö-

⁸ Fodor Zsolt: Észak-Korea nukleáris fegyverkezés és belpolitika, Védelmi tanulmányok, 28. szám, Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 1999, 23. o.

⁹ Nagy Árpád: Észak-Korea felmondta az Atomsorompó-egyezményt, Fizikai Szemle, 2003/4, 153. o.

nös, illetve a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség általi ellenőrzésében is. Szintén e tárgyalások eredményeként az Amerikai Egyesült Államok kivonta atomfegyvereit a félszigetről.¹⁰

Az 1992-ben Észak-Koreába érkező ellenőrök azonnal jelezték, hogy a phenjani vezetés több szabálytalanságot is elkövetett, az amerikai kémfűholdak pedig felvételeket készítettek egy épülőben lévő atomreaktorról. Észak-Korea tagadta a vádakat, a nemzetközi ellenőrököt azonban kiutasította az országból és kezdeményezte az atomsorompó-egyezmény felmondását is. A kérdés végül azzal oldódott meg, hogy Phenjan és Washington 1993. június 11-én megemeltámadási szerződést kötött. Ennek keretében a Jongbjonban található reaktorokat bezárták, és a fűtőelemeket kivették, a Clinton-adminisztráció pedig vállalta évi félmillió tonna, hadicélokra alkalmatlan, nehéz fűtőolaj szállítását, valamint két könnyűvízes reaktor felépítésének finanszírozását. Mikor azonban a megállapodást – az amerikaiak szerint – az észak-koreai fél 2002 októberében megsértette azzal, hogy elismerte a nukleáris fegyverprogramjának folytatását, Washington leállította az olajszállításokat. Válaszul Phenjan 2003 januárjában újraindította a lepecsételt reaktort Jongbjonban, ismét kiutasította az ellenőrököt és felmondta az atomsorompó-egyezményt. Egyes elemzők szerint az észak-koreai lépéseket az indokolta, hogy George W. Bush amerikai elnök 2002 januárjában egy beszédében Észak-Koreát, Irakot és Iránt a gonosz tengelyének („*axis of evil*”) nevezte.¹¹

Annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy Észak-Korea miért ragaszkodik ennyire atomprogramjához, több tényezőt is figyelembe kell venni:

- A Japán ellen bevetett atombomba mély nyomot hagyott Kim Ir Szenben, Észak-Korea volt elnökében, mert míg az általa vezetett ellenállást Japán mindig könnyűszerrel leverte, addig a két atombomba azonnal térdre kényszerítette a legyőzhetetlennek hitt szigetországot. Kim Ir Szen főként ennek tudatában az atombombában látta a lehető legjobb fegyvert ellenfelei legyőzésére.
- Amikor az észak-koreai csapatok lerohanták a félsziget déli részét, Kim Ir Szen biztos volt benne, hogy ellene nem fognak atombombát bevetni. Ezzel szemben MacArthur taktikai atomfegyver bevetését fontolgatta, és bár a tábornokot leváltották, az észak-koreai elnök ezek után úgy érezte, országa atomcsapás célpontja lehet a jövőben.

¹⁰ Zhu Ruichen: I. m. 2. o.

¹¹ Nagy Árpád: I. m. 4. o.

- A phenjani vezetés Moszkva által ígért biztonsági garanciákba vetett hite is csökkent, mert a kubai rakétaválság kimenetelét, a szovjet „meghárítást” egy szocialista szövetséges elárulásaként értelmezték.
- Valós fenyegetésként élte meg Phenjan, hogy az 1970-es években tudomására jutott Dél-Korea titkos nukleáris programjának terve. Ugyan amerikai nyomásra Szöul a későbbiekben elállt annak folytatásától, cserébe azonban Washington kiterjesztette nukleáris védőernyőjét a félsziget déli részére is.
- A 20. század végére tovább romló észak-koreai-amerikai kapcsolatok hatására, Phenjan fenyegetettség-érzése újra megnőtt, mely hangsúlyosan közrejátszott az atomprogram felújításában.
- Részben gazdasági vonatkozásai is vannak az atomfegyverkezésnek, mivel atomfegyver birtokában csökkenteni lehetne a hagyományos fegyverzet nagyságát és az így felszabaduló forrásokat a gazdaságba lehetne visszaforgatni, ezáltal élet-színvonal-emelkedést elérni.
- Végül az atomfegyver elrettentő hatásával zsarolni is lehet a nemzetközi közösséget segélyek folyósítása céljából (elsősorban az élelmiszer- és olajszállítmányok újraindítása érdekében).¹²

A NAGYHATALMAK VÁLSÁGRENDEZÉSI KÍSÉRLETEI

Az észak-koreai válság kezelése érdekében valamennyi térségbeli nagyhatalom lépéseket tett, ám azok sokáig egymás ellen hatottak. Az Egyesült Államok alapvető érdeke a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megakadályozása és ennek egyik legcélravezetőbb módját az észak-koreai rezsím megfenyegetésében és esetleges gazdasági-politikai összeomlásában látja. Kínának ezzel szemben a phenjani kormányzat életben tartása a célja, melyet esetleg a távolabbi jövőben a két Korea egyesítése is követhet. Kína ez irányú motivációját az adja, hogy Észak-Korea összeomlása esetén még a jelenleginél is nagyobb arányú menekülthullámnak lenne kitéve, melyet mindenképpen szeretne elkerülni, ugyanakkor semmiképpen sem járulna hozzá egy olyan egységes Korea létrejöttéhez, melynek területén amerikai csapatok állomásoznak, vagy amely Washington fenntartás nélküli szövetségese. Ezen okból kifolyólag Peking a diplomáciai megoldásokat részesíti előnyben és csak korlátozott mértékben hajlandó Phenjanra nyomást gyakorolni.¹³

¹² Zhu Ruichen: I. m. 4. o.

¹³ Reiter, Erich: Nach dem Irak nun Nordkorea? In: Strategischen Analysen, Büro für Sicherheitspolitik, Wien, im Juni 2003, 24. o.

Japán álláspontja az amerikaihoz áll közelebb, tekintve, hogy az ország nemzetbiztonságának alapját a japán-amerikai stratégia partnerség adja. Tokiónak jelenleg csak védelmi jellegű hadereje van, igaz ez a lehető legmodernebb csúcstechnikára épül. Ugyanakkor a szigetország beleesik az észak-koreai rakéták rádiuszába, ami igencsak megnöveli számukra az észak-koreai atomprogram fejlettségének jelentőségét. Éppen ezért Japán hajlik a nagyobb nyomásgyakorlás és a szigorú gazdasági szankciók felé, ezzel párhuzamosan pedig folyamatosan fejleszti hagyományos haderejét is.¹⁴

Más a helyzet Dél-Korea esetében, mely egy köztes álláspontot képvisel. A félsziget déli része amerikai védelmet élvez, de ennek ellenére Szöul kerülne a legveszélyesebb helyzetbe egy fegyveres konfliktus kirobbanása estén, mivel Phenjan bármikor elérheti nehéztüzérségével a déli fővárost. Ráadásul az északi rezsim összeomlása esetén viselnie kellene a helyreállítások oroszlánrészét, melyet – figyelembe véve a német egyesítés nehézségeit – szeretne elkerülni, vagy legalábbis csökkenteni. Az imént említettek miatt Dél-Korea sem támogatja feltétlenül az amerikai keményvonalas elképzeléseket.

Oroszország szintén részt kíván venni a rendezésben, egyrészt geopolitikai szerepének növelése, másrészt az Észak-Koreával való aprónyi közös határszakasza miatt. Míután a túlzott amerikai térnyerés neki sem érdeke, elsősorban a kínai álláspontot támogatja, és háttéregyeztetések sorozatával igyekszik meghatározó pozíciót elfoglalni.

A tárgyalások megindulására 2003-ban került sor. Az Egyesült Államok először Kínával vette fel a kapcsolatot, mivel Washington tisztában volt azzal, hogy csak Pekinggel együtt lehetséges kellő nyomást gyakorolni Phenjanra. Kína így 2003 elején „műszaki okokra hivatkozva” három napra elzárta egy jelentős, Észak-Koreába vezető olajcsapot, minek eredményeként áprilisban hatoldalú tárgyalások kezdődtek Pekingben, Észak- és Dél-Korea, Kína, Oroszország, az Amerikai Egyesült Államok és Japán részvételével.¹⁵

A tárgyalások azonban augusztusban megtorpantak és Észak-Korea „feleslegesnek” ítélte minden további találkozót. Peking ekkor 150000 katonát vezényelt a kínai-észak-koreai határhoz, hivatalos indok szerint „a növekvő illegális határátlépések felszámolása” érdekében. A szárazföldi egységek határőrizetét a kínai légierő gépei kísérték figyelemmel. Válaszul Észak-Korea bejelentette, hogy nem zárkózik el a további egyeztetésektől.¹⁶

¹⁴ Gressel, Gustav: Die Nuklearrüstung Nordkoreas, In: Strategischen Analysen, Büro für Sicherheitspolitik, Wien, im Mai 2004, 19. o.

¹⁵ HVG, 2006.10.28, HVG, 2007.02.17.

¹⁶ Gressel, Gustav: I. m. 9. o.

A tárgyalások így tovább folytak, érdemi eredmény azonban nem született. A nyomás növelése érdekében az Egyesült Államok 2005 szeptemberében fekete listára tett egy macaui bankot, amelyet azzal gyanúsítottak, hogy segít tisztára mosni Phenjan illegálisan szerzett valutáit, valamint részt vesz az Észak-Koreában hamisított százdollárosok terítésében. A lépés nyomán 24 millió dollárnyi phenjani eredetűnek vélt pénzt fagyasztottak be.¹⁷ Washington emellett kereskedelmi embargót léptetett érvénybe minden olyan áru koreai exportjára, mely potenciálisan veszélyeztetheti a nemzeti biztonságot, továbbá az észak-koreai elit kiváltságának számító luxuscikkekre.¹⁸

Az amerikai lépésekre reagálva a phenjani vezetés novemberben bejelentette, hogy atomfegyverrel rendelkezik, majd 2006 nyarán rosszat sejtető katonai tesztet hajtott végre Taepodong-2-es típusú rakétájával a Japán-tengeren. 2006. október 9-én Észak-Korea hivatalosan deklarálta, hogy kísérleti atomrobbantást tartott egy földalatti bázison.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa azonnal reagált a nukleáris provokációra. A Koreával szolidáris Kína és Oroszország beleegyezésével 2006. október 14-én kibocsátotta az 1718-as számú határozatot, mely további gazdasági szankciókat rótt Phenjanra. Kína bár aláírta a határozatot, nem törekedett annak szigorú betartásához, mivel továbbra is életben kívánta tartani az észak-koreai rezsimet, az azonban, hogy nem emelt vétőt a határozat meghozása ellen, intő jel volt Phenjan számára. Így bár Észak-Korea először hadüzenetnek minősítette az ENSZ döntését, novemberben már késznek bizonyult a tárgyalások folytatására.

A diplomáciai egyeztetések végül 2007. február 13-án zárultak le, amikor a tárgyaló feleknek sikerült megegyezniük a vitás kérdésekben és egy többfázisú megállapodást hoztak létre. Ennek alapján Phenjan lezárja Jonghjonban található reaktorát és engedélyezi a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség ellenőreinek a végrehajtás ellenőrzését. Ennek fejében Észak-Korea 50000 tonna fűtőolajat kap. A megállapodások szerint hatvan nap elteltével újabb tárgyalások kezdődnek, mely során Phenjan „elszámol” nukleáris programjával, urán- és plutóniumkészletével, leállítja atomlétesítményeit és ennek fejében további 950000 tonna fűtőolajat kap. A végleges rendezés érdekében Washington, Tokió és Phenjan háromoldalú kormányközi konzultációt kezdeményez, mely eredményeként remélhetőleg stabil békeszerződést írnak alá, amely végleg lezárhatja a koreai háború óta fennálló konfliktust.¹⁹

¹⁷ HVG, 2007.02.17.

¹⁸ Gerschewski, Johannes – Köllner, Patrick: Nach dem Atomtest: Der externe Druck auf Nordkorea nimmt zu. In: GIGA-Focus, Hamburg, 2006, Nummer 11. 3.o.

¹⁹ HVG, 2007.02.17.

UTÓSZÓ

A tárgyalások tehát befejeződtek és olyan eredmény született, mely elvben az összes érdekelt félnek megfelelt. A kérdés már csupán az, hogy a végrehajtás sikeres lesz-e. Phenjan szavahihetőségében ugyanis gyakorlatilag szinte senki sem bízik. Észak-Korea nem tartotta be az általa aláírt atomsorompó-szerződést sem, majd amikor ez kiderült és szankciókat hoztak ellene, belement egy kompromisszumos megoldásba, melyet később szintén megszegett. Rakétatesztjei, kísérleti atomrobbantása és háborús fenyegetései szintén nem erősítették meg az iránta való bizalmat.

Gondot okozhat továbbá az is, hogy az amerikai vezetésben nincs egyetértés az észak-koreai ügyben. Az afganisztáni és az iraki háború, illetve a fenyegető iráni helyzet tárgyalásos megoldásra ösztönözte ugyan a Bush-kormányzatot, de vannak olyan konzervatív politikai erők, melyek elutasítanak minden megoldást, ami nem az észak-koreai rezsim megbuktatását célozza.²⁰

A jelenlegi kompromisszumban döntő szerepe volt a kínai nyomásgyakorlásnak, Peking azonban ezt csak korlátozott keretek között hajlandó alkalmazni, mellyel Észak-Korea is tisztában van. Kína számára Phenjan atomprogramja elsősorban azért veszélyes, mert az megváltoztathatja Japán eddigi defenzív biztonságpolitikai irányvonalát, és nukleáris fegyverkezésre ösztönözheti (a fegyverkezési kiadások növelése a térség többi államának is érdekévé válhat, ez pedig akadályozná Kína regionális hatalmának kiépítését). Miután azonban Észak-Korea ütközőzónaként való megtartása nagy jelentőséggel bír Kína számára, komoly szankciókkal nem kell számolnia az észak-koreai vezetésnek.²¹

Végül figyelembe kell venni azt is, hogy Észak-Korea külpolitikájának alakításában nincs egyetértés Phenjanban sem. Míg a hadsereg az atom- és a rakéta-program fenntartását tartja célravezetőbbnek az amerikai fenyegetés elhárítása ellen, addig a külügyminisztérium a tárgyalásos megoldást részesíti előnyben. A két oldal közül azonban valószínűleg a hadsereg az erősebb, mert jelenleg a fegyveres erők Kim Dzsong Il hatalmának legfőbb támaszai.²² Tehát csak abban reménykedhetünk, hogy a 2007 februárjában megkötött egyezményeket mindkét fél betartja, véget vetve ezzel egy félévszázados konfliktusnak.

²⁰ HVG, 2007.02.17.

²¹ Shen, Dingli: China, Nordkorea und die Bombe, <http://www.taz.de/pt/2006/11/10.1/mondeText.artikel,a0038.idx,8>

²² Wulf, Herbert: Poker um Nordkoreas Atomprogramm, http://www.bpb.de/publikationen/8HWPUJ,0,0,Poker_um_Nordkoreas_Atomprogramm.html

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Diószegi, I. – Harsányi, I. – Németh, I.: 20. századi egyetemes történet, III. kötet, Korona Kiadó, Budapest, 2001.
- Faludi, P.: A „koreai kérdés” eredetéről, Kül-Világ – a nemzetközi kapcsolatok folyóirata, I. évfolyam 2004/3 szám
- Fodor, Zs.: Észak-Korea nukleáris fegyverkezés és belpolitika, Védelmi tanulmányok, 28. szám, Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 1999.
- Gressel, G.: Die Nuklearrüstung Nordkoreas, In: Strategischen Analysen, Büro für Sicherheitspolitik, Wien, im Mai 2004.
- Gerschewski, J. – Köllner, P.: Nach dem Atomtest: Der externe Druck auf Nordkorea nimmt zu In: GIGA-Focus, Hamburg, 2006.
- Köllner, P.: Nordkoreas Außen- und Sicherheitspolitik im Zeichen der Krisen, In: Asiens Zukunft, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn, 2003.
- Magyarics, T.: Az Egyesült Államok külpolitikájának története, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000.
- Mauil, H. W.: Der Prozess der Entspannung auf der koreanischen Halbinsel, In: Jahrbuch für internationale Sicherheitspolitik 2001, Bundesministerium für Landesverteidigung, Wien, 2001.
- Nagy, Á.: Észak-Korea felmondta az Atomsorompó-egyezményt, Fizikai Szemle, 2003/4.
- Reiter, E.: Nach dem Irak nun Nordkorea? In: Strategischen Analysen, Büro für Sicherheitspolitik, Wien, im Juni 2003.
- Shen, D.: China, Nordkorea und die Bombe,
<http://www.taz.de/pt/2006/11/10.1/mondeText.artikel.a0038.idx,8>
- Wulf, H.: Poker um Nordkoreas Atomprogramm,
http://www.bpb.de/publikationen/8HWPUJ,0,0,Poker_um_Nordkoreas_Atomprogramm.html
- Zhu, R.: Az észak-koreai atomfegyverkezésről, Hadtudomány, 15. évfolyam (2005) 1. sz.
www.zrinyi.zmne.hu/hulso/mhht/hadtudomany/2005/1/2005_1_9.html

SZERZŐK

TUKA ÁGNES

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

KOLLER INEZ

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

CSIZMADIA SÁNDOR

Corvinus Egyetem – Politikatudományi Intézet

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

ORBÁN ANNAMÁRIA

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem – Szociológia és Kommunikáció
Tanszék

GLIED VIKTOR

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

GRÜNHUT ZOLTÁN

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

GOTHÁRD PÉTER

Pécsi Tudományegyetem – Politikai Tanulmányok Tanszéke

VÁRNAI GERGELY

Pécsi Tudományegyetem – Modernkori Történeti Tanszék

GLOBAL PROCESSES – CHALLENGES OF THE FUTURE

FOREWORD

2007. január 1-jén Románia és Bulgária az Európai Unió tagjává vált, s ugyanezen a napon iktatták be az Egyesült Nemzetek Szervezetének új, dél-koreai származású főtitkárát, Ban Ki Munt is. Ezen év utolsó napja a tragikus kenyai események következtében vált emlékeztetéssé, a kelet-afrikai országban néhány óra leforgása alatt közel kétszáz ember vesztette életét az elnöki és parlamenti választások eredményeinek nyilvánosságra hozatala kapcsán kitört zavargások során. Tanulmánykötetünk – sorozatunk immáron ötödik része – a 21. század első évtizedének meghatározó biztonságpolitikai kihívásait, konfliktusforrásait elemzi. Szerzőink az eddig megszokott tematikát követve főként olyan témákra fókuszáltak, melyek globálisan is érzékelhetők, regionális kontextusban ugyanakkor konkrétabb formában is feltárhatók. Biztonságpolitikai műhelyünk kutatói számára fontos elemzési szempont volt továbbá, hogy a különféle kérdéseket ne pusztán kiragadva, az aktuális állapotokra összpontosítva mutassák be, hanem kiemeljék azok folyamat jellegét, továbbá az előzményeket és a lehetséges jövőbeli következményeket is vázolják.

Mindezek alapján szerzőink a migráció, a klímaváltozás, az általános destabilizációval fenyegető helyi és regionális válságok, a terrorizmus, vagy a környezeti szűkösség mint globális kihívások egy-egy körülhatárolt elemét vizsgálják, így a brit multikulturalizmus helyzetét, az Európába történő bevándorlás alakulását, az Európai Unió környezetvédelmi politikáját, az észak-koreai konfliktus folyamatát, a terrorizmus elleni jogi küzdelem lehetőségeit, valamint az afrikai kontinens és Kína biztonságpolitikai szerepvállalását. Kötetünkben a meghatározónak ítélt konfliktusforrások, mint összefüggő témakörök, egy-egy térség specifikumain keresztül jelennek meg. Az Egyesült Államok katonai szerepvállalásának alakulása globális biztonságpolitikai szempontból ugyan marginális kérdésnek tűnhet, ugyanakkor a terrorizmus elleni harc, vagy a különböző válságok kezelése kapcsán mértékadó lehet. Ehhez hasonlóan dél-európai, afrikai, ázsiai, közép-amerikai, vagy közel-keleti vízproblémák regionális jelentőségűnek tekinthetők, azonban az ennek következtében megjelenő migráció, a járványok terjedése, valamint a gazdasági gondok szempontjából megkerülhetetlen globális jelentőséggel bírnak. A környezeti, társadalmi, gazdasági és politikai válságok többsége, alakuljanak ki bárhol a világban, kisebb-nagyobb mértékben befolyásolják a nemzetközi folyamatok egészének alakulását, minek következtében elkerülhetetlen az egymással kölcsönhatásban lévő problémákat annak megfelelően is kezelni.

Korábbi hagyományainkhoz hűen kötetünkben ez alkalommal is elismert szakértők, valamint fiatal kutatók publikációi olvashatóak. A sorozat ötödik kiadványa a 2006-os és 2007-es év során a pécsi Európa Házban tartott nemzetközi konferenciák előadásaira alapozva magyar-angol kétnyelvű formában jelenik meg.

A szerkesztők